

Гагарін Микола

*к. пед. н., доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*

Рижак Дарина

*магістрант факультет соціальної та психологічної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

В умовах реформування вітчизняного освітнього простору одним з першочергових завдань є підготовка нової генерації педагогічних кадрів, які здатні формувати життєво-компетентну особистість.

У концепції Нової української школи наголошується на ключових компетентностях, що є основою успішної самореалізації учня, зокрема:

– спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами, що передбачає вміння усно і письмово висловлювати та тлумачити поняття, думки, почуття, факти, погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування;

– спілкування іноземними мовами – уміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно і письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів. Уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування [3].

Педагогічна діяльність за своєю суттю є спільна діяльність, більш того, діяльність, яка будується за законами спілкування, як невід'ємного елемента праці педагога. Таким чином, актуалізується проблема підготовки майбутніх вчителів до ефективного педагогічного спілкування.

Сутність, структура, функції педагогічного спілкування та спілкування загалом активно досліджувалися в працях Н. Волкової [1], Н. Дусь [2], В. Кан-Калика, О. Леонтєєва та ін.

Стили педагогічного спілкування, їх види та структуру вивчали О. Бодальов, В. Кан-Калик, Л. Савенкова [4], І. Цимбалюк [5] та ін.

Педагогічне спілкування можна розглядати як один із видів діяльності, для якого характерне своєрідне співвідношення обміну між суб'єктами інформацією, діями, емоційними впливами і встановлення на даній основі взаєморозуміння. Головними ознаками педагогічного спілкування є особистісна орієнтація – готовність бачити і розуміти співрозмовника; самоцінне ставлення до нього. Як стверджувала М. Лісна, «якщо, слухаючи Вас, дивляться Вам в обличчя, реагують на Ваші слова, погляд спрямований Вам в очі – будьте впевнені: Ви спілкуєтеся» [5, с. 194].

Традиційно, науковці виокремлюють авторитарний, демократичний та ліберальний стилі спілкування.

В. Кан-Калик запропонував класифікацію, що базується на обставинах та індивідуальних характеристиках учасників педагогічного спілкування:

– спілкування на підставі захоплення спільною творчою діяльністю. Головними його ознаками є активно-позитивне ставлення до студентів, любов до справи та співпереживання щодо спільної діяльності. Викладачі, які обирають такий стиль спілкування завжди оточені студентами. Спілкування з педагогом наповнює студентів позитивними емоціями;

– спілкування, що ґрунтується на дружньому ставленні базується на особистому позитивному сприйнятті студентами викладача, який виявляє приязнь, повагу до студентів. Але інколи педагоги перетворюють дружні стосунки на панібратські, що негативно впливає на освітній процес;

– дистанційне спілкування обмежується формальними взаєминами. Навіть позитивне ставлення педагога до студентів не дає йому змоги уникнути авторитарності, що знижує загальний творчий рівень спільної із студентами роботи. Певна дистанція між викладачем та студентом необхідна, але вона не може бути головним критерієм у стосунках;

– спілкування-залякування. Для нього характерне негативне ставлення до студентів і авторитарність. Вдаються до нього педагоги, не здатні організувати спільну діяльність;

– спілкування-загравання поєднує позитивне ставлення до студентів з лібералізмом. Педагог прагне завоювати авторитет, подобатися студентам, але не шукає доцільних способів організації взаємодії, не гребує дешевими прийомами. Це задовольняє

честолюбство незрілого педагога, але справжньої користі йому і студентам не приносить [4].

Досліджуючи підготовку майбутніх вчителів до педагогічного спілкування, науковці виокремлюють фактори, що впливають на формування стилю педагогічної діяльності:

- *об'єктивні фактори формування стилю діяльності*: специфіка та закономірності педагогічної діяльності; професійні вимоги, які висуваються до майбутніх вчителів; соціально-психологічні особливості студентів (стать, інтереси, потреби, вік); стадія формування колективу навчальної групи студентів; методи та прийоми управління, що використовує керівництво;

- *суб'єктивні фактори формування стилю діяльності*: професійно важливі психологічні якості педагога; загальна та професійна культура педагога; інтелект, особистісні якості, особливості темпераменту [5].

Саме завдяки ефективному педагогічному спілкуванню створюється сприятлива атмосфера для позитивних змін особистості викладача; розвитку особистості студента, оволодіння ним знаннями й уміннями, необхідними для становлення майбутнього фахівця.

На наш погляд, доречним є вироблення свого власного стилю не лише в педагогічному спілкуванні, але і в інших видах педагогічної діяльності; водночас, визнання безперечного пріоритету гуманістичного стилю спілкування сприятиме оптимальному розвитку сучасної української школи.

Список використаних джерел

1. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація / Н. П. Волкова /: Навч. посіб. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 256 с.
2. Дусь Н. А. Основи педагогічного спілкування : навч. - метод. посібник / Н. А. Дусь. – Бар, 2007. – 158 с.
3. Нова українська школа // Освіта України. – 23 серпня 2016 р.
4. Савенкова Л. О. Професійне спілкування майбутніх викладачів як об'єкт психолого-педагогічного управління : монографія / Л. О. Савенкова. – К. : КНЕУ, 2005. – 212 с.
5. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування / І. М. Цимбалюк / : навчальний посібник. – К. : ВД «Професіонал», 2004. – 304 с.